

An tsúil agus freagairt ar spreagthach

Súil thapa ar an gceacht

Tosaigh le nóiméid laethúla nuair a thógann na súile tamaillín le socrú i solas geal nó nuair a chaochann siad gan aon intinn a bheith leis. Déanann na péirí tuar faoi mhéid an mhic imrisc i solas geal i gcomparáid le scáth. Ansin féachann siad ar mhac imrisc a bpáirtí faoi scáth láimhe (an lámh mar dhíon) agus breacann siad síos 'níos mó' nó 'níos lú' sa Dialann Imscrúdaithe. Ina dhiaidh sin coinníonn siad leathán plaisteach trédhearcach eatarthu agus buaileann siad bos go séimh in aice leis, uair amháin i ngach ról, agus taifeadann siad 'caochadh' nó 'gan caochadh'. Sa phlé ranga ainmnítear an solas agus an bualadh bos mar spreagthaigh agus an caochadh mar fhreagairt uathoibríoch, agus críochnaítear leis na rialacha sábháilteachta a úsáideadh.

Cuspóirí foghlama

- Breathnú ar an athrú a thagann ar an mac imrisc idir solas geal agus scáth, agus cur síos air
- Cur síos ar an gcaochadh mar fhreagairt a dhéanann an corp gan cinneadh uainne
- Rialacha sábháilteachta a leanúint agus iad ag féachaint ar shúile agus ag tástáil spreagthaigh shéimh don caochadh

Roimh an gclog – ullmhúchán

Bailigh leathán plaisteach trédhearcach amháin do gach péire agus glan go maith iad. Roimh an gceacht, marcáil limistéir gheala (dhá nó trí cinn) in aice le fuinneoga nó faoi na soilse is láidre sa tsíleáil. Seiceáil go bhfuil dóthain codarsnachta sa seomra le go n-oibreoidh scáth láimhe; las sraith amháin soilse níos gile má tá an solas lag ar fud an tseomra ar fad.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
leathán plaisteach trédhearcach nó scáthlán aghaidhe	1	péire	trealamh na scoile	fillteán cáipéisí plaisteach trédhearcach, á choinneáil ina sheasamh idir na páirtithe
Leathanach sa Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	seomra ranga	páipéar A4 simplí le dhá spás a bhfuil lipéid orthu: faire ar an mac imrisc agus tástáil chaochta

Pointe sábháilteachta

Lámha a choinneáil ó na súile; gan tóirse ná fón a dhíriú ar aghaidh aon duine; ní chuireann ach an duine atá á bhreathnú scáth ar a shúil féin; bualadh bos séimh amháin in aice leis an leathán, agus gan é a dhéanamh i dtreo na haghaidhe choíche.

Céimeanna teagaisc

- **Conas a fhreagraíonn an tsúil:** Teilg íomhá na súile agus ná hainmnigh ach an mac imrisc — sín do mhéar i dtreo an chiorcail dhorchá ar an gclár, ansin go hachomair i dtreo do shúile féin gan baint léi. Fág an cheist 'cad a dhéanann sé i solas geal?' ar oscailt. Má tá an freagra ag páiste cheana féin, gabh buíochas leis an bpáiste, cuir i leataobh é mar thuar, agus abair go seiceálfaidh an rang é trí fhéachaint.
- **Cad a cheapann tú a tharlóidh?:** Déan dhá bhabhta de 'smaoinigh, péireáil, roinn' go gasta. An chéad bhabhta: an mac imrisc amháin — breac síos dhá nó trí thuar aon fhocail ar an gclár. An dara bhabhta: taispeáin leathán trédhearcach amháin, ansin iarr ar an rang tuar a dhéanamh: caochadh nó gan caochadh. Athluaigh na rialacha sábháilteachta sula bhféachann aon duine go géar: lámha ó na súile, gan solas a dhíriú isteach sna súile, gach duine ag cur scátha lena lámh féin amháin, bualadh bos in aice leis an leathán agus ní i dtreo na haghaidhe choíche.
- **Ag faire ar an mac imrisc:** Léirigh timthriall iomlán amháin os comhair an ranga i dtimpeall dhá nóiméad: féachaint faoi sholas geal, ansin scáth láimhe le lámh chuachta ar feadh ~10 soicind, le bearna bheag chun tosaigh ionas go bhfanfaidh an ciorcal dorcha le feiceáil. B'fhearr gach péire a bheith san áit is gile is féidir leo a bhaint amach. Mura bhfuil mórán spáis ag na fuinneoga, eagraigh sealanna gearra ar rothlú agus tabhair ról mar fhaireoir eile do na péirí atá ag fanacht, céim siar. Iarr orthu malartú tar éis do gach duine féachaint shoiléir amháin a fháil faoi sholas geal agus faoi scáth; iarr orthu breacadh síos sa dialann láithreach.
- **Ag tástáil an chaochta:** Léirigh uair amháin é leis an leathán idir tú féin agus páiste deonach: bualadh bos séimh amháin in aice leis an leathán, agus féach ar na súile. Tabhair comhartha do ghrúpa boird amháin ag an am ionas go mbuailfidh dhá nó trí phéire bos le chéile ar an gcomhartha ciúin céanna; breacann siad síos, malartaíonn siad ról, faigheann siad comhartha grúpa amháin eile, agus ansin bogann tú ar aghaidh. Cuir stop le haon bhualadh bos i dtreo na haghaidhe nó le haon chnag ar an leathán, agus léirigh arís 'in aice leis an leathán, ní i dtreo na haghaidhe'. Is féidir le páistí a mbíonn fuaimeanna tobanna deacair dóibh féachaint amháin agus na nótaí a choinneáil.
- **Taifead a bhfaca tú:** Ná bíodh ar an leathanach ach fianaise ghearr: an mac imrisc níos mó nó níos lú; caochadh nó gan caochadh. Tairg na tosaithe abairte seo ó bhéal: 'I solas geal, bhí an mac imrisc... / Faoi scáth... / Nuair a bhuaileamar bos, rinne mo pháirtí...' Ná héiligh na téarmaí spreagthach ná freagairt uathoibríoch ar an leathanach go fóill.
- **Freagairtí uathoibríocha i ngach áit timpeall orainn:** Meall an dá thoradh as na páistí ar dtús, ansin cuir i bhfocail nua iad: is spreagthach é an solas geal agus is spreagthach é an bualadh bos tobann; is féidir gur freagairt uathoibríoch é an caochadh (agus an t-athrú ar an mac imrisc). Síneadh roghnach ó bhéal: freagairt uathoibríoch laethúil eile agus an rud a spreag í — gan scríbhneoireacht bhreise. Cuir an smaoineamh 'tá an corp briste' ina cheart: ciallaíonn 'uathoibríoch' bealach tapa cabhrach, ní hé go bhfuil smacht caillte.

Cad ba cheart a fheiceáil

Bí ag súil go mbeidh cuma níos lú go soiléir ar an gciorcal dorchá i solas geal agus cuma níos mó air faoi scáth láimhe seasta laistigh de chúpla soicind. Caofaídh beagnach gach páiste uair amháin ar a laghad leis an mbualadh bos séimh in aice leis an leathán. De ghnáth, má bhíonn toradh doiléir ar an mac imrisc, is amhlaidh a chuir an lámh bac iomlán ar an radharc nó nach raibh dóthain codarsnachta sa seomra — tabhair treoir faoin mbearna chun tosaigh nó bog níos gaire d'fhuinneog. Is sonraí bailí freisin é nuair nach gcaochann páiste; ná buail bos níos airde agus ná bog níos gaire don aghaidh.

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- **Is spota dubh atá tarraingthe ar an tsúil é an mac imrisc, mar sin ní féidir lena mhéid athrú i ndáiríre.** — Iarr orthu féachaint ar chiorcal dorchá a bpáirtí faoin scáth láimhe agus 'níos mó' nó 'níos lú' a rá os ard. Más gá, abair go ciúin go n-osclaíonn agus go ndúnann an chuid dhaite an oscailt cosúil le cuirtín beag bídeach — ná cuir an focal iris le stór focal an ranga mura bhfiafraíonn páiste faoi.
- **Socraímid féin gach caochadh; ní tharlaíonn caochadh ach nuair a roghnaímid é.** — Dírih a n-aird ar ais ar an nóta a bhreac siad féin sa dialann faoin tástáil le bualadh bos. Fiafraigh díobh ar tháinig an caochadh sular roghnaigh siad é, agus ansin ainmnigh é mar fhreagairt uathoibríoch a chabhraíonn leis an tsúil a chosaint.
- **Ciallaíonn uathoibríoch go bhfuil an corp briste nó as smacht.** — Mínigh ar bhealach eile é sa phlé ranga: ciallaíonn 'uathoibríoch' bealach tapa cabhrach i gcomhair roinnt jabanna, mar shampla caochadh nuair a thagann rud éigin gar don aghaidh. Ba é an bualadh bos in aice leis an leathán an fhianaise a bhí acu inniu.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Cuir an páiste i bpéire le páirtí muiníneach a dhéanfaidh an fhaire ar dtús, agus úsáid na tosaithe abairte ó bhéal sa dialann: 'I solas geal, bhí an mac imrisc... / Nuair a bhuaileamar bos, rinne mo pháirtí...' • Ní dhéanann páistí a mbíonn fuaimeanna tobanna deacair dóibh ach féachaint, agus feidhmíonn siad mar scríobhaí nó mar choimeádaí ama dá bpéire.	• Tar éis féachaint shoiléir amháin faoi sholas geal agus faoi scáth, fiafraigh: 'An bhfuil sé níos mó nó níos lú anois? An féidir leat an ciorcal dorcha a fheiceáil fós faoin díon láimhe?' • Nuair a bheidh na téarmaí ar an gclár, tabhair cuireadh dóibh freagairt uathoibríoch laethúil eile a ainmniú go hachomair ó bhéal, agus an rud a spreag í.	• Fiafraigh díobh cad a d'fhágfadh an tástáil chaochta míchothrom nó contúirteach, gan ach an socrú leathán agus bualadh bos atá ar an mbinse cheana féin a úsáid. • Iarr orthu a mhíniú cén fhreagairt a mhothaigh níos cosúla le rogha agus cén ceann a mhothaigh uathoibríoch, agus gach ceann a nascadh ar ais leis an bhfianaise ina ndialann.

Nasc traschuraclaim

Naisc le OSPS — cúram pearsanta agus plé ar shábháilteacht: breathnú cineálta ar pháirtí agus rialacha soiléire maidir le haghaidheanna agus fuaimeanna tobanna.